

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Hariduskorralduse õppekava

Helve Pärnits
ERINEVATE TAUSTAANDMETEGA LASTEAIA
PEDAGOOGIDE USKUMUSED LASTEAIAÕPETAJA
KÄITUMISVIISIDE KOHTA LASTEGA

Magistritöö

Läbiv pealkiri: Lasteaia pedagoogide uskumused lasteaiaõpetajate käitumisviiside kohta

Juhendaja: Heiki Krips, PhD

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Heiki Krips, PhD

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Merle Taimalu, PhD

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2013

Resümee

Käesoleva magistritöö pealkiri on „Erinevate taustaandmetega lasteaia pedagoogide uskumused lasteaiaõpetaja käitumisviiside kohta lastega“. Töö eesmärgiks on välja selgitada erinevusi lapsekesksete „Hea Alguse“ põhimõtete alusel töötavate lasteaedade pedagoogide ja tavalasteaedade pedagoogide lasteaiaõpetaja käitumisviise puudutavates uskumustes ja välja selgitada erinevusi lasteaiaõpetajate käitumisviise puudutavates uskumustes sõltuvalt erinevast vanusest, erinevast haridustasemest, hariduse omandamise ajast, staažist ja lasteaia paiknemise asukohast (maal või linnas).

Uuringus osales 104 Tallinna ja Harjumaa lasteaia pedagoogi, kelle seas viidi läbi küsitlus, milles lasteaedade pedagoogid hindasid oma uskumist etteantud lasteaiaõpetaja käitumisviise kirjeldavate väidete kohta. Selleks kasutati autori koostatud väiteid.

Faktoranalüüsi tulemusena saadi 3 faktorit, kaks lapsekeskse käitumise kohta (julgestamine, toetamine, õpetamine; selgitamine, tunnete peegeldamine, kiitmine) ja üks faktor õpetajakeskse käitumise kohta (kontroll, vanemlikkuse rõhutamine, „külmus“).

Uurimistulemustest selgus, et kahes lapsekeskse käitumise faktoris puudusid statistiliselt olulised erinevused erinevate taustaandmetega pedagoogide vastustes. Statistiliselt oluline erinevus ilmnis õpetajakeskse käitumise faktoris maal ja linnas töötavate pedagoogide vastustes, kus linnalasteaedade pedagoogid peavad olulisemaks laste üle kontrolli omamist ja oma vanemlikkuse rõhutamist.

Märksõnad: *lasteaia pedagoogid, uskumused, lasteaiaõpetaja käitumisviisid*

Abstract

A title of this Master Thesis is „Beliefs of kindergarten teachers with different background data about kindergarten teacher’s behavior with children“. The aims were to identify differences between the beliefs of teachers working in kindergarten about the kindergarten teacher’s behavior with children working in the kindergarten using “Step by step” principles and the teachers working in common kindergarten, and also to identify differences of the kindergarten teachers’ beliefs about behavior with children considering the teachers’ background data as a different age, an education level, a graduation year, a working period as a kindergarten teacher and a location of a kindergarten (urban or rural).

In this study participated 104 teachers working in kindergartens in Tallinn and in the county Harjumaa, there was conducted a survey, where the teachers working in kindergarten evaluated their believing in given descriptive statements about the kindergarten teachers’ behavior with children.

As a result of factor analysis there were defined three factors, two factors about child-centered behavior (encouragement, support, teaching; explanation, feelings mirroring, praise) and one factor about teacher-centered behavior (control, emphasizing parenthood, “coldness”).

Factor analysis revealed that there were no statistically significant differences between teachers’ answers of two child-centered behavior factors considering their different background data.

A statistically significant difference revealed in teacher-centered behavior factor between the answers of teachers who work in urban and rural location, where teachers from urban kindergartens gave more importance to having a control and emphasizing parenthood.

Keywords: kindergarten teachers, beliefs, behaviors of kindergarten teachers

SISUKORD

Resümee	2
Abstract	3
Sissejuhatus	5
Koolieelse lasteasutuse õpetaja käitumisviisidest	5
Õpetaja käitumisviiside kohta käivatest lasteaia õpetaja uskumustest.....	7
Erinevate tausta tegurite mõju õpetaja uskumustele.....	14
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	15
Metoodika.....	16
Valim.....	16
Protseduur.....	17
Mõõtvahend.....	18
Tulemused	19
Arutelu.....	22
Uurimustöö piirangud	26
Tänu sõnad	27
Autorsuse kinnitus.....	28
Kasutatud kirjandus.....	29
LISAD	33

Sissejuhatus

Meie ühiskonnas viimastel aastakümnetel toimunud muutused on põhjustanud põhimõttelisi muudatusi ka hariduskorralduses, sest muutuv ühiskonnas muutuvad ka õpetajatele, sealhulgas lasteaiaõpetajatele seatavad ootused, ülesanded ja professionaalsuse kriteeriumid. Õpetajate, sealhulgas ka lasteaiaõpetajate puhul peetakse vajalikuks pidevõpet ja eeldatakse, et õpetajate professionaalne areng on pidev protsess, terve õpetaja karjääri jooksul (Õim, 2008).

Õpetajate koolituse raamnõuetes määratletakse koolituse eesmärk: Eesti Vabariigi kindlustamine kutse-, eri- ja ametialaselt pädevate õpetajatega, kes järgivad üldinimlikke eetilisi põhimõtteid ja austavad õppija inimväärikust, orienteeruvad ühiskonna haridusvajadustes ja suudavad tegutseda muutuv haridus-situatsioonis, arvestavad isiksuse individuaalset arengut ja kasutavad seda toetavaid õpetamismeetodeid, suudavad ellu viia õppeasutuse arengu- ja õppekavade taotlusi, osalevad hariduselu edendamisel nii õppeasutuses kui väljaspool õppeasutust, täiendavad oma kutse-, eri- ja ametialast pädevust (Õpetajate koolituse ..., 2000).

Seetõttu on oluline toetada õpetaja kutsealast arengut täiendusõppe kaudu ning igapäevaselt töökohal. Selleks, et teada saada, milline toetusviis on erinevate demograafiliste iseärasustega õpetajate puhul tõhusaim, peaks mõistma õpetaja professionaalse arengu seaduspärasusi. Nende teadasaamiseks on pedagoogikateadlased üha rohkem hakanud uurima õpetaja eneserefleksiooni ja –teadvust ning arusaama iseendast ja õpetamisega seotud temaatikast, uskumusi, veendumusi ning õpetaja enda tunnetusi, mis arvatakse olevat aluseks õpetaja käitumisele ja tegevusele klassis (Õim, 2008).

Viimastel kümnenditel on hakatud uurima rohkem õpetajate uskumusi õpetamise ja suhtlemise kohta ning teooriaid nende uskumuste taga, et teha järeldusi ja pakkuda suundi edasisteks uuringuteks (OECD, 2009; Pajares, 1992; Sakellariou & Rentzou, 2012; Wilcox-Herzog & Ward, 2004). Uurimuste tähelepanu koondamine uskumuste uurimisele on tingitud sellest, et õpetajate otsustustusi, planeerimist, õpetamist ja hindamist on kõige paremini võimalik mõista, kui saadakse aru, mida õpetajad tähtsaks peavad (Sakellariou & Rentzou, 2012; Wilcox-Herzog & Ward, 2004).

Mitmed uurijad on väitnud, et õpetaja uskumustel ja hoiakutel on oluline mõju sellele, milliseid käitumisviise õpetaja valib (Chan, 2004; Krips, 2011; Pajares, 1992). See, mida õpetaja klassiruumis teeb, on mõjutatud tema uskumustest selle kohta, missugused on tema eesmärgid õpetamisel ja sellest, milliseid käitumisviise ta peab mõjusateks. Need uskumused

põhinevad nii õpetajakoolituses õpitule kui hiljem omandatud ettekujutusele sellest, kuidas õpilased õpivad ning arenevad ja milline on õpetaja roll selles (Krips, Siivelt & Rajasalu, 2012, lk 51).

Bandura (1986, viidatud Elliott, Isaacs & Chugani, 2010 j) väitel on õpetajad oma esimestel tööaastatel eriti mõjutatud sellest, kuidas nad etteantud ülesannetega toime tulevad. Mistõttu on õpetajate uurijad esimest viit aastat pidanud õpetajate puhul eriti kriitiliseks, kuna enamasti jõuab õpetaja selle aja jooksul järeldusele, kas ta soovib õpetajaametis jätkata. Leitud on, et kuni üks kolmandik noortest õpetajatest loobub õpetajaametist kolme esimese aasta jooksul (Juurmann, 2010).

Lisaks noortele õpetajatele, kes on oma tööd alles alustanud, töötab lasteaedades erinevatest põlvkondadest pedagooge, kes on oma hariduse omandanud ja töötanud mitmete erinevate õppekavade alusel. Poom-Valickis (2009) rõhutab seda, et õpetajad suudaksid õpetamist mõtestada, peavad nad olema teadlikud oma arusaamadest ja uskumustest.

Töö autor näeb uurimisprobleemina kahte seisukohta. Esimene neist ütleb, et õpetajate uskumused mõjutavad nende käitumisviise lastega (Chan, 2004; Krips, 2011; Pajares, 1992). Teine seisukoht on, et õpetajate uskumused oma käitumisviiside kohta õpetamisel on aja jooksul dünaamiliselt muutuvad ja need muutused sõltuvad mitmetest faktoritest nagu näiteks õpetajaks õppimise mõju või õpetajakoolituse ideed või konstruktivistlik lähenemine õpetamisele (Calderhead, 1996; Kagan, 1992; McMullen & Alat, 2002; Pajares, 1992). Need erinevate autorite seisukohad viitavad vajadusele uurida pedagoogide uskumusi.

Autorile teadaolevalt on lasteaia pedagoogide uskumusi lastega käitumise kohta Eestis vähe uuritud, kuid kuna see on oluline valdkond lasteaiaõpetajate töös, peab autor antud magistritöö teema käsitlemist oluliseks ning aktuaalseks.

Käesolevas töös keskendutakse lasteaia pedagoogide uskumuste uurimisele käitumisviiside kohta lastega läbi selle, et lasteaia pedagoogid annavad hinnanguid uskumuste väidetele erinevate lasteaiaõpetaja käitumisviiside kohta lastega.

Eesmärkideks seati välja selgitada erinevusi lapsekesksete „Hea Alguse“ põhimõtete alusel töötavate lasteaedade pedagoogide ja tavalasteaedade pedagoogide lasteaiaõpetaja käitumisviise puudutavates uskumustes ja välja selgitada erinevusi lasteaiaõpetajate käitumisviise puudutavates uskumustes sõltuvalt erinevast vanusest, erinevast haridustasemest, hariduse omandamise ajast, staažist ja lasteaia paiknemise asukohast (maal või linnas).

Teemakohasele kirjandusele toetudes püstitati järgmised uurimisküsimused:

- Millised on erinevused „Hea Alguse“ ja tavametoodika alusel töötavate pedagoogide hinnangutes lapse- ja õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetele?
- Millised on erinevused lasteaia pedagoogide hinnangutes lapse- ja õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetele, lähtudes nende vanusest, haridusest, tööstaažist, hariduse omandamise ajast ja lasteaia asukohast?

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks korraldati 2011. – 2012.aastal 104 koolieelse lasteasutuse pedagoogi seas empiiriline kvantitatiivne võrdlev uurimus.

Käesolev magistritöö jaguneb nelja peatükki. Esimeses peatükis antakse ülevaade koolieelse lasteasutuse õpetaja käitumisviisidest ja õpetaja käitumisviiside kohta käivatest lasteaia õpetaja uskumustest. Teises peatükis tuuakse välja uurimuse eesmärk ja püstitatud uurimisküsimused, selgitatakse uurimuse läbiviimist ja metoodikat. Kolmandas peatükis esitatakse uurimuse tulemused püstitatud uurimisküsimuste järjekorras ja tulemuste analüüsimisel kõrvutatakse neid varasemate uurimistulemustega. Neljandas peatükis arutletakse uurimuse tulemusi püstitatud eesmärkide järjekorras, milles alapeatükkidena on esitatud ka uurimuse praktiline väärtus ja kitsaskohad.

Koolieelse lasteasutuse õpetaja käitumisviisidest

Õpetaja käitumisviise vaadeldakse sagedasti lapsekeskse lähenemisviisi kontekstis. Lapsekeskset kasvatust mõistetakse pedagoogilise kontseptsioonina, mille keskmes on laps kui aktiivne õppija ja tema terviklik areng (Bredekamp & Copple, 1997; Doddington & Hilton, 2007; Murphy, 2004) ning õppeprotsessis on rõhuasetus mängulisel, integreeritud õpetusel (Kwon, 2004; Saracho & Spodek, 2003).

Lasteaiaõpetajate käitumisviiside osas lähtutakse Walker (2008) määratlusest, kes räägib lapsekesksest kasvatuspraktikast ja ütleb käsitledes õpetaja kasvatusgevusi, et lapsekeskne kasvatuspraktika tähendab nii püsivaid lapse käitumist kontrollivaid kui lapse iseseisvust toetavaid õpetaja käitumisviise, samuti lapsele sensitiivsust ning hoolivust väljendavaid õpetaja käitumisviise. Autor märgib, et lapsekesksele kasvatuspraktikale vastandub õpetajakeskne autoritaarne kasvatuspraktika, mis tähendab püsivaid lapse käitumist kontrollivaid ja lapsele nõudlikkust ja rangust väljendavaid õpetaja käitumisviise, millega kaasneb vähene hoolivuse ja sensitiivsuse väljendamine.

Stipek ja Byler (2004) esitavad kolme tüüpi õpetamispraktikaid: lapsekeskne õpetamispraktika, õpetajakeskne õpetamispraktika ning laste poolt juhitud õpetamispraktika.

Koolieelse lasteasutuse seaduses (1999) öeldakse, et lasteasutuse põhiülesanne on lapse ealisi, soolisi, individuaalseid vajadusi ja iseärasusi arvestades: 1) luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on sotsiaalselt tundlik, vaimset erk, ennastusaldav, kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav; 2) hoida ja tugevdada lapse tervist ning soodustada tema emotsionaalset, kõlbelist, sotsiaalset, vaimset ja kehalist arengut.

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) märgitakse, et üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

Koolieelse lasteasutuse õpetaja ülesanne on saavutada ülalnimetatud riiklikus õppekavas toodud õpikäsitluse realiseerumine praktilises töös. Nimetatud õpikäsitluses täheldatakse, et pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad. Räägitakse sellest, et laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu ja et laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima (Koolieelse ..., 2008).

Õun (2010) rõhutab mitmetele autoritele toetudes, et koolieelse lasteasutuse tegevuse eesmärgid ja õppekava rakendamine on saavutatavad lapsekesksest pedagoogikast lähtudes, rõhuasetusega arengu- ja indiviidikesksusel ning lapsesõbralikkusel.

Õpetaja kutsestandardis on esitatud koolieelse lasteasutuse õpetajale vajalikud erioskused ja teadmised, mille kohaselt loob lasteaiaõpetaja last arendava ja mängulise keskkonna; suudab juhendada mängulist õppimist; kujundab lapsest lähtuva keskkonna ja kujundab esmaseid suhtlemis-, õpi- ja koostöö oskusi (Õpetaja kutsestandard, 2010). Diana Baumrind (1971, lk 2-103) käsitledes vanemate kasvatustiili kui käitumisviiside kogumeid, jagab need üldistatult kolmeks: juhtivaks, autoritaarseks ja minnalaskvaks kasvatustiiliks. Autor märgib juhtiva (*authoritative*) kasvatustiili positiivset mõju lapse arengule. Juhtivat kasvatustiili iseloomustavad taolised vanema armastust ja hoolivust väljendavad käitumisviisid nagu soojuse ja solidaarsuse väljendamine, toetuse väljendamine, kiitus hea käitumise puhul, lapse arvamuse küsimine. Juhtivat kasvatustiili iseloomustab kindlate reeglite seadmine lastele. Autor esitab juhtiva kasvatustiili kõrval kaht lapsele negatiivse mõjuga kasvatustiili: autoritaarne (tähendab pidevat sundimist, karistamist, hirmutamist jms.) ja minnalaskev (tähendab vanemate poolse kontrolli puudulikkust).

Üldistades lapsevanemate kasvatustegevusi lapse sotsialiseerumise seisukohast, liigitavad Maccoby ja Martin (1983) neid kahte põhilisse dimensiooni: vanemliku soojuse ja emotsionaalsuse väljendamine ning vanemliku kontrolli väljendamine lapsele.

Uurides koolikeskkonna mõju laste arengule, on püütud ka õpetaja käitumisviise vaadelda lähtudes Baumrind (1971) kasvatusstiilidest (Wentzel, 2002). Eeldatakse, et õpetaja käitumisel ja taval on oluline mõju laste õppimistegevusele ja emotsioonidele (Katz & Assor, 2007). Lapse tulemused on paremad, kui õpetaja loob oma käitumisviiside abil keskkonna, kus laps saab ise aktiivselt avastada ja eksperimenteerida (Smith, Cowie & Blades, 2008). Lapsekeskse kasvatus baasiks on lapse isiksuse austamine ja indiviididevaheline võrdõiguslikkuse ideaal: igat last võetakse sellisena, nagu ta on (Hytönen, 1999). Lapsekesksuse käsitlustes on oluliseks peetud lapse individuaalse eripära arvestamist (Unt, 2000).

Lapsekeskne lähenemine põhineb konstruktivistlikul õpikäsitusel, mis tähendab, et õppimine on vastastikune aktiivne protsess laste, täiskasvanute, eakaaslaste ja väliskeskkonna vahel. Arenguliselt sobivad tegevused on üles ehitatud nii, et laps vastab ise oma küsimustele (Õun, 2010).

Eestis on lapsekesksete õpetamispraktikate kasutamine olnud praktiseeritav „Hea Alguse“ programmi rakendavates lasteaedades. „Hea Alguse“ programmi eesmärgiks on seatud lapsesõbraliku lasteaiakeskkonna loomine, milles väärtustatakse demokraatlikke põhimõtteid. Selles programmis tähtsustatakse laste aktiivset osalust õppeprotsessis ja valikuvõimaluste pakkumist lapsele jms (MTÜ Hea Algu, 2009).

Koonik (2009) märgib, et „Hea Alguse“ programmi puhul Eestis ei ole tegemist alternatiivpedagoogikaga, vaid lapsekeskse tegevuskavaga ja ütleb, et võime rääkida uuesti leitud vanast, sest „Hea Alguse“ programmil on palju ühist Eesti pedagoogikaklassiku Johannes Käisi põhimõtetega: väikelapseas toimub õppimine mängu vormis; õppimise aluseks on vastastikune aktiivne protsess laste, täiskasvanute, eakaaslaste ja väliskeskkonna vahel; täiskasvanu ülesanne on luua keskkond, mis julgustab last arvamust avaldama, algatama ja looma.

1930.aastatel rakendati J.Käisi eestvedamisel paljudes Eesti koolides üldõpetuse ja individualiseerimise põhimõtteid, kuigi lapsekesksete ja demokraatlike ideede levitamine tollaegses hariduses oli pigem taunitav. J. Käisi poolt 1930.aastal loodud kooliuuendusrühma kuulus üle 400 õpetaja, kes tema ideid ka nõukogude perioodil rakendasid ja levitasid (Ruus & Sarv, 2000).

Õun (2010, lk 37) uurides lapsekeskse kasvatusidee rakendatust Eestis „Hea Alguse“ ja tavarühmade õpetajate hinnangute võrdluses, leiab, et kõikides uuritud valdkondades olid nii „Hea Alguse“ kui tavarühmade õpetajate hinnangud enda tegevusele lapsekeskse kasvatusidee põhimõtete rakendamisel kõrged. „Hea Alguse“ õpetajate hinnangud oma lapsekeskse tegevuse rakendamisele olid enamikes valdkondades oluliselt kõrgemad kui tavarühmade õpetajatel. Uuringu tulemustest ilmnis ka, et „Hea Alguse“ õpetajad kasutavad enam õpimeetodeid, mis toetavad lapse mõtestatud õppimist, pööravad enam tähelepanu õpikeskkonna loomisele lähtuvalt lapse arengust. Autor märgib aga, et mitmed rahvusvahelised uurimused näidanud, et lasteasutuste õpetajate kasvatusfilosoofia ja professionaalne käitumine erinevad ametlikult kehtestatud õppekava ideedest ning et lasteaiaõpetajate arusaamad laste õppimisest ja õpetamisest on traditsioonilised ega järgi praktilises tegevuses ametliku õppekava ideoloogiat.

Õun, Ugaste, Tuul ja Niglas (2010, lk 391-406) uurivad erinevusi „Hea alguse“ programmi järgi töötavates lasteaedade õpetajate ja tavalasteaia õpetajate hinnangutes (*perceptions*) lapsekeskse lähenemise erinevatele aspektidele. Uuringus osaleb 150 „Hea Alguse“ lasteaia õpetajat ja 158 tavalasteaia õpetajat. Ankeet koostati vastavuses Rahvusvahelise Hea Alguse Assotsiatsiooni (International Step by Step Association) õpetaja standardiga ja Eesti Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavas esitatuga. Ankeet koosnes viiest valdkonnast millest üks, õpetamisstrateegia käsitles õpetajapoolseid toimumisviise, mis on suunatud lapse arengule, näiteks väiteid: Ma loon situatsioone kus lapsel tuleb oodata oma järjekorda; Ma julgustan lapsi olema loov; Ma kiidan last vähemalt korra päevas; Ma julgustan lapsi esitama küsimusi; Ma julgustan lapsi mõtlema ja arutlema; Ma kohandan mängu ja õppevahendid iga lapse individuaalsetele vajadustele vastavaks jm. Uuringu tulemusena selgus, et õpetajad kes töötasid „Hea Alguse“ programmi järgi kasutasid lapsekeskseid tegevusi ja strateegiaid enam kui tavalasteaia õpetajad.

Hinn (2009) luues mõõtvahendit lasteaia õpetajate ja lastevanemate kasvatusgevuste uurimiseks teostab uuringu, mille tulemusena eristuvad kasvatusgevusi kirjeldavad faktorid: soojus/iseseisvuse toetamine; kontroll, distsipliin seotus/järelvalve. Soojus/Iseseisvuse toetamine faktori väidete näited: Ma näitan lastele, et hoolin neist; Ma julgustan lapsi olema iseseisvad. Distsipliin faktori väidete näited: Ma tõstan häält, kui laps midagi valesti teeb; Ma ignoreerin lapsi, kui nad halvasti käituvad. Kontroll faktori väidete näited: Ma karistan lapsi, kui nad käituvad halvasti. Vajadusel ma riidlen lastega ja kritiseerin neid. Ma selgitan lastele, et halvale käitumisele järgneb igal juhul karistus. Seotus/järelvalve faktori väidete näited: Ma

lohutan last, kui ta on endast väljas; Ma tean päris täpselt, mida lapsed kogu koolis oleku aja teevad.

Stipek, Feiler, Daniels ja Milburn (1995) leiavad, et lapsekeskse lähenemisviisiga õpetajate lasteaiarühmade lastel oli võrreldes õpetajakeskse lähenemisviisiga lasteaiarühmade lastega, suurem usk oma edusse ja nad olid enam iseseisvad.

Opdenakker ja Van Damme (2006) ütlevad, et paremaid tulemusi saavutab õpetaja, kes kasutab lapsekesket lähenemist ja on samas reegleid kehtestav ning korda hoidev, kuid ei kontrolli liigselt ja ei karista liigselt.

Õpetaja käitumisviiside kohta käivatest lasteaia õpetaja uskumustest

Alates Vana-Kreeka filosoofist Platonist (427-347 e.m.a.) on teadmist defineeritud põhjendatud (õigustatud) tõese uskumuseks. Taolise definitsiooni kohaselt teab keegi midagi siis, kui ta usub seda, see, mida ta usub, on tõsi ja tema uskumus on õigustatud (Danto, 2000).

Kagan (1992) defineerib uskumusi kui täielikult omandatud oletusi inimeste ja sündmuste kohta, mis avaldavad mõju inimese väärtustele, hinnangutele, otsustele ja käitumisviiside valikule.

Õpetaja uskumused kujutavad endast sageli subjektiivseid hinnanguid, millega võivad seostuda meeleolud ja tunded, ning et uskumused kalduvad olema püsivad, samal ajal, kui teadmised pidevalt muutuvad. Autor märgib, et õpetaja uskumustel on otsustav osa tema praktilise käitumise mõjutajana ka seetõttu, et konkreetsed situatsioonid õpetamisel on sageli raskesti teadmiste järgi tõlgendatavad või emotsioone tekitavad, ja uskumused aitavad valida, kuidas käituda (Nespor, 1987).

Pajares (1992, lk 324) märgib, et kuigi õpetaja uskumusi nii klassiruumis toimuva kui enese soovitatavate käitumisviiside kohta õpetamisel peetakse erinevate autorite poolt oluliseks, on õpetaja uskumuste temaatikat kirjeldatud läbi paljude erinevate mõistete ja kontseptsioonide, nagu hoiakud, väärtused, otsustused, arvamused, hinnangud (*perceptions*), õpetamisstrateegiad jm. Autor toob erinevatele allikatele tuginedes näiteid selle kohta, mida uskumuste kohta on öeldud: (1) Uskumused on mõjutatud kultuurikontekstist; (2) Uskumuste süsteem aitab inimesel maailmaga kohaneda; (3) Teadmised ja uskumused on omavahel läbipõimunud kuid sageli interpreteeritakse sündmusi just läbi uskumuste; (4) Uskumused on instrumentaalsed kognitiivsel interpreteerimisel ja otsustuste tegemisel; (5) Individuaalsed uskumused mõjutavad tugevalt indiviidi käitumist; (6) Peamised õpetaja uskumused õpetamise kohta tekivad õpetajakoolituse käigus jm. Viimatinimetatut väidab ka (Lortie,

2002), öeldes, et õpetaja käitumisviiside kohta käivad põhilised uskumused tekivad enamasti õpetajaks õppimise käigus ning edaspidi toimivad need õpetaja käitumisviiside mõjutajana.

Chan, (2004) ütleb, et klassiruumis õpetamisel tuleb õpetajal teha palju otsustusi selle kohta, kuidas ühel või teisel juhul käituda, ning taoline otsustamine on oma olemuselt metakognitiivne, mis on mõjutatud nii klassiruumi kontekstist kui õpetaja õpetamise kohta käivatest uskumustest.

Klien (1996) uurides õpetajaks õppijate uskumusi õpetamise ja õppimise kohta leiab, et nende uskumused on sageli eklektilised ja sisuliselt üksteisele vastukäivad, nii et võidakse uskuda samaaegselt nii teadmiste ülekandmise vajalikkusesse (õpetajakesksus) kui omada konstruktivistlikke vaateid (õpilasekesksus). Autor teeb järelduse, et paljud õpetajaks õppijad võivad omada üheaegselt üksteisele sisu poolest vastukäivaid uskumusi ning see viitab võimalusele, et uskumused ei moodusta oma olemuselt üht terviklikku teadmiste tuginevat koherentset tervikut (*coherent body*).

Calderhead (1996) teeb erinevate autorite töödele tuginedes kokkuvõtte õpetamise ja õppimise kohta käivatest õpetajate uskumustest ning jagab need uskumused kahte kategooriasse, millest ühel juhul õpetajad usuvad, et õpetamine on teadmiste ülekanne (*transmission*) õpetajalt õpilasele ning selleks on vajalik tugev kord ja kontroll ning see on usk õpetajakesksusesse õpetamisel. Teisel juhul usuvad õpetajad, et õpetamine peaks lähtuma õpilasest, st olema õpilasekeskne ja õpetaja roll on toetav. Autor märgib, et kui õpetajaks õppijad alustavad sageli kontrolli tähtsustava uskumuste süsteemiga ning peavad kõige olulisemaks distsipliini, siis õppimise käigus omandatakse enam liberaalsed ja õpilasekesksed hoiakud. Kui aga õpetajakoolitus jõuab lõpule ja algab praktiline töö, siis kipuvad esialgsed õpetajakesksed hoiakud taastuma.

Eestis ei ole töö autorile teadaolevalt lasteaiaõpetajate konstruktivistlikke uskumusi uuritud, küll aga on uuritud 7.-9.klassi õpetajate konstruktivistlikke uskumusi. Loogma, Ruus, Talts ja Poom-Valickis (2009) esitavad TALIS rahvusvahelise uuringu, mille üks valdkond on õpetajate arusaamad ja veendumused õpetamise ning õppimise kohta. Nimetatud uuring viidi läbi aastatel 2007–2008 ja selles osales 23 OECD riiki ja partnerriiki. Eesti valimisse kuulus juhuvaliku alusel 198 kooli ja 3321 7.–9.klassis õpetavat õpetajat. Õpetajate konstruktivistlike uskumuste uurimiseks konstrueeriti kaks standardiseeritud faktorskaalat, mille alusel võrreldi osalevate riikide õpetajate traditsioonilisi uskumusi õpetamisest (näiteks: õpetaja roll seisneb konkreetsete teadmiste edastamises selgel ja struktureeritud viisil) ja konstruktivistlikke uskumusi, mis peegeldavad arusaama, et õpilased pole passiivsed teadmiste vastuvõtjad, vaid aktiivsed osalejad teadmisteloomes.

Eesti õpetajad koos Islandi, Austria, Austraalia, Taani ja Belgia õpetajatega on tugevate konstruktivistlike uskumustega. Kuid õpetajate uskumuste võrdlemisel klassis kasutatavate õpetamispraktikatega selgus, et kuigi Eesti õpetajaskonna pedagoogilised veendumused paistsid uuringus silma edumeelseimate ja kaasaegseimatena, olid Eesti õpetajad klassis kasutatavate õpetamispraktikate poolest pigem traditsioonilisemad kui kolleegid teistes riikides. Ilmnes, et Eesti õpetajad küll usuvad konstruktiivsesse õpetusse, kuid kasutavad klassis valdavalt traditsioonilisi õpetamispraktikaid, st. tugevalt struktureeritud tavakohast õppetundi, kus õpilaste soov ja eripärasid, nagu õppimiskiirus või õpiraskused, arvestatakse tagasihoidlikult ja õpilastele pakutakse väheseid võimalusi omaalgatuslikeks, uurimuslikeks tegevusteks, loovtöödeks, projektitööks, väitlusteks jms. (Loogma, Ruus, Talts ja Poom-Valickis, 2009)

Kohn (2006) räägib oma distsipliini käsitlevas raamatus sellest, et paljud õpetajad ületähtsustavad sunni efektiivsust laste kasvatamisel, ja räägib mitmetest tüüpilistest ekslikest uskumustest, mis esinevad taolistel kontrolli ja sunni ületähtsustavatel õpetajatel. Selliste uskumuste näiteks on: „Õpetaja peab lapsele järjekindlalt ette ütleva, kuidas tolle täpselt käituda tuleb ning mis juhtub (milline on karistus), kui õpilane nii ei käitu.“ See tähendab, et laps peab pidevalt tajuma, et teda karistatakse, kui ta õigesti ei käitu. Autor märgib, et sageli peitub liigse kontrolli ja sunni taga õpetaja otseselt teadvustamata ekslik uskumus, et laps on oma olemuselt rumal ja ei suuda ilma pideva kontrollita õigesti käituda.

Õpetajal võib esineda uskumusi, mis on oma olemuselt ekslikud, kuid mille ekslikkust õpetaja ise ei taju. Näiteks õpetaja „loob“ enesele vahel väärased uskumusi, mis on „kokku loetud“ eri raamatutest. Levinud veaks on see, et teatud omadus üldistatakse kõigile õpilastele või kõigile korda rikkuvatele õpilastele. Näiteks „Kõigil korda rikkuvatel õpilastel on ülemäärane tähelepanuvajadus, kuna sellest on rääkinud Dreikurs.“ või „Kõigil korda rikkuvatel õpilastel on võimuvajadus.“. Mõnikord usutakse ekslikult, et vaid siis, kui laps/õpilane tunneb õpetaja käitumise tõttu end halvasti ja tal on vaimses mõttes valu, lõpetab ta oma halva käitumise ja tahab edaspidi hästi käituda. Usutakse vääralt, et kui last/õpilast „kõvasti karistada“, siis ta muutub heaks (Krips, Siivelt & Rajasalu, 2012).

Kui soovime muutusi esile tuua olemasolevates tõekspidamistes, tuleb need enne lahti mõtestada. Kuna inimeste uskumused ei ole suures osas teadvustatud, siis on nende uurimiseks vajalik kasutada kaudseid meetodeid (narratiivid, pildid, metafoorid). Kui vaikimisi teadmine on teadvustatud, saab seda analüüsida ja selle toimivust ning tõesust kontrollida (Poom-Valickis, 2009).

Erinevate tausta tegurite mõju õpetaja uskumustele

Õpetaja uskumused on pedagoogika kohta, õpilaste õppimise kohta, õpetamisstrateegiate kohta, haridusprogrammi kohta käivad püsivad oletused, mis kujunevad paljude erinevate mõjutajate tulemusena, milleks on näiteks nii õpetajakoolitus, erialakirjandus kui otsene õpetamiskogemus jm (Kagan, 1992).

Paljud uurimused on keskendunud õpetajate esimeste tööaastate uurimisele ja leiavad, et esimene tööaasta on õpetajatel ameti õppimise ja õpetajahariduse täiendamise ning mõtestamise aeg (Eisenschmidt, 2006). Algaja õpetaja esmaülesanded esimesel tööaastal on kujundada arusaam endast kui õpetajast ja oma väärtushinnangutest, kujundada oma professionaalne enesekontseptsioon (Kagan 1992). Algajad õpetajad on kõrgete ootuste ning ideaalidega, teades täpselt, millised õpetajad nad olla soovivad (Laanemaa, 2010).

Uuringutulemustele toetudes väidetakse, et algaja õpetaja probleemid on riigiti ja läbitud õpetajakoolitusest sõltumata suuresti sarnased. Alustaval õpetajal on kõige keerulisem toime tulla distsipliiniprobleemidega (Ruus & Sarv, 2010). Juurmanni (2010) poolt Tartu õpetajate hulgas läbi viidud küsitluse tulemusena selgub, et neljandik õpetajatest on kaalunud võimalust ametit vahetada. Poom- Valickis (2003) uurib metafooride kaudu tegevõpetajate uskumusi ja selgub, et esikohal on õpetaja kui ainetundja ja edasiandja metafoor. Algajad õpetajad ja õpetajaks õppijad peavad olulisemaiks õpetaja didaktilist ja pedagoogilist kompetentsust (Poom- Valickis, 2009).

Fan, & Ye (2007, viidatud Kruusimägi, 2012 j) toob välja, et pikema staažiga õpetajatel on suurem õpetamise kogemus ning nad teavad, milliseid võtteid ja meetodeid on parasjagu õpetamisel sobivam kasutada. Nad tunnevad ennast õpetamisel mugavamalt ja vabamalt ning julgevad õpetamisel rohkem lapsest lähtuda. Kruusimägi (2012) uurib oma magistr töö teises osas õpetajate õpetamispraktikaid, võttes üheks aluseks oletuse, et suurema töökogemusega õpetajad kasutavad rohkem lapsekeskseid õpetamispraktikaid ning väiksema töökogemusega õpetajad rohkem õpetajakeskseid praktikaid. Tulemus näitab, et õpetaja vanuse ning staaži ja õpetamispraktikate vahel seost ei leitud.

Allen (2002) uurides õpetajate uskumusi mõjutavaid faktoreid leiab erinevuse, et linnakoolide õpetajad uskusid tugevamalt õppimisstrateegiate õpetamisse kui maakoolide õpetajad. Crawford (2004) uurimusest selgub, et äärelinnakoolide õpilased tulid toime konstruktivistliku lähenemisega õppimisele, kuid õpilased vaesest maapiirkonnast vajasisid algelisemat juhendamist.

Fives ja Buehl (2012) toovad välja, et õpetajate uskumusi võib vaadelda kui õpetajate taustast-oludest sõltuvaid või taustast-oludest sõltumatuid ehk iseseisvaid. Verjovsky ja Waldegg (2005) leiavad, et uskumused muutuvad vastavalt oludele, milles õpetaja töötab, kaasa arvatud õpetuse sisu, füüsilise keskkonna võimalused ja konkreetsed õpilased. Vastukaaluks leiavad Hermans, van Braak ja Van Keer (2008), et õpetajatel on üsna püsivad uskumused olenemata erinevatest oludest.

Tschannen-Moran ja Woolfolk Hoy (2001) uurides õpetajaks õppijaid ja tegevõpetajaid leidsid, et uskumustel on erinev spetsiifilisuse aste, õpetajatel on nii üldisemaid kui spetsiifilisemaid uskumusi erinevate teemade kohta. Uskumused, mis parasjagu õpetajal aktiveeruvad, võivad sõltuda oludest.

Kui uskumused mõjutavad, kuidas inimesed tõlgendavad uut informatsiooni ja kogemusi, siis õpetajate uskumused kujundavad selle, mida ja kuidas nad õpetamise kohta õpivad. Uskumuste filtreeriv roll nähtub õpetajate tegevustes, kas need on lastele arenguliselt sobivad või mitesobivad (Fives & Buehl, 2012).

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Empiirilise kvantitatiivse võrdleva uuringu eesmärkideks seati välja selgitada erinevusi lapsekesksete „Hea Alguse“ põhimõtete alusel töötavate lasteaedade pedagoogide ja tavalasteaedade pedagoogide lasteaiaõpetaja käitumisviise puudutavates uskumustes ja välja selgitada erinevusi lasteaiaõpetajate käitumisviise puudutavates uskumustes sõltuvalt erinevast vanusest, erinevast haridustasemest, hariduse omandamise ajast, staažist ja lasteaia paiknemise asukohast (maal või linnas).

Püstitati järgmised uurimisküsimused:

- Millised on erinevused „Hea Alguse“ ja tavametoodika alusel töötavate pedagoogide hinnangutes lapse- ja õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetele?
- Millised on erinevused lasteaia pedagoogide hinnangutes lapse- ja õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetele, lähtudes nende vanusest, haridusest, tööstaažist, hariduse omandamise ajast ja lasteaia asukohast?

Uurimistöös kasutati uurimismeetodina struktureeritud kirjalikku küsitlust autori koostatud küsimustiku alusel, küsitleti lasteaia pedagoogilist personali.

Küsitlus on läbi viidud 2012.aasta kevadel.

Järgnevalt esitatakse iga meetodi koostamise alused, valim, uurimisprotseduur ja analüüsimeetodid.

Uurimus koosnes neljast põhilisest etapist:

1. Instrumendi ettevalmistamine (küsimuste valik, küsimustiku vormistamine) ja piloteerimine;
2. Lasteaedade pedagoogidest valimi moodustamine;
3. Andmete kogumine;
4. Tulemuste analüüs ja järelduste tegemine.

Metoodika

Valim

Käesolevas töös liigitab töö autor lasteaia pedagoogid „Hea Alguse“ ja tavalasteaedades töötavateks. Tavalasteaia all peab autor silmas munitsipaalomandis lasteaeda, milles töötatakse kehtiva Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava alusel ega kasutata lisaks muid alternatiivpedagoogikaid. „Hea Alguse“ lasteaedades töötavate pedagoogide all peetakse silmas pedagooge, kes töötavad lasteaedades, kus üle kümne aasta on lisaks kehtivale Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale kasutatud „Hea Alguse“ programmi lapsekeskseid õpetamispraktikaid.

Käesolevas töös uurib autor lasteaia pedagoogide uskumusi lasteaiaõpetaja käitumisviiside kohta ning võrdleb uskumuste seost ka lähtuvalt sellest, millistes asukohtades küsitletud pedagoogid töötavad. Küsitletud pedagoogid töötavad Tallinna linnas enamasti 12-rühmalistes lasteaedades ja Harjumaal erinevates valdades 4-8-rühmalistes lasteaedades.

Haridustasemena käsitletakse pedagoogilist keskeri- ja kõrgharidust ning haridustaseme puudumisena käsitletakse eelkoolipedagoogika alase hariduse omandamist küsitluses osalemise ajal.

Staažina käsitletakse küsitletud lasteaia pedagoogi lasteasutuses töötamise aastaid, etteantud aastate vahemikes 5 aasta kaupa.

Vanusena arvestatakse küsitluses osalenud lasteaia pedagoogi vanust etteantud vanusevahemikes 5 aasta kaupa.

Hariduse omandamise ajana käsitletakse vastaja viimase pedagoogilist haridust tõendava diplomi saamise aega, mis on toodud aastate vahemikena 5 aasta kaupa.

Uurimuses osalesid Tallinnas ja Harjumaal asuvate munitsipaallasteaedade pedagoogid üheteistkümnest lasteaiast. Küsitluses oli vastajaid nii maa- kui linnapiirkonnast ning tavalasteaia ja lapsekeskse metoodika („Hea Alguse“) alusel töötavatest lasteaedadest.

Kõigil uurimuses osalenud pedagoogidel paluti täita küsimustikud koos taustaandmetega (vt. lisa 1). Noorimad vastajad olid alla 25 aasta ja vanimad üle 66 aasta vanuses.

Küsitlusi jagati välja 200, tagasi saadi 104 küsitlust, seega osales uurimuses kokku 104 lasteaia pedagoogi.

Tegemist oli mugavusvalimiga, kuna ankeedid jagati töö autori ümbruskonnas asuvatesse lasteaedadesse ja malasteaedadesse, millega töö autoril on kokkupuudet olnud. Küsitluses osales 74 tavalasteaedades töötavat pedagoogi ja 30 lapsekeskse metoodika alusel töötavat pedagoogi. Linnalasteaedades töötavad 73 ja malasteaedades töötavad 30 küsitletud pedagoogi. Üks pedagoog oli jätnud oma töötamise koha märkimata.

Valimi jagunemine sõltuvalt staažist, vanusest, lasteaia asukohast ja lasteaia metoodilisest suundumusest, lapsekeskse ja tavametoodika, maa- ja linnalasteaedades töötamise ning staaži alusel, vanuse ja lasteaia metoodika ning töötamise asukoha alusel ning hariduse omandamise aja ja lasteaia metoodika ning lasteaia asukoha alusel on toodud tabelites (vt Lisa 2).

Protseduur

Pilootuuring viidi läbi 2011.aasta kevadel, pilootuuringus osalesid ühe lasteaia 20 pedagoogi. Pärast pilootuuringut sõnastati kahe uskumuse väiteid arusaadavamalt, vastavalt pilootuuringus osalejate ettepanekutele.

Struktureeritud kirjalik küsitlus (vt Lisa 1) viidi töö autori poolt läbi 2012.aasta kevadel. Küsitlus toimus lasteaia juhtkonna nõusolekul ja nende poolt määratud ajal. Küsitlus oli pedagoogidele anonüümne ning osalemine uuringus oli vabatahtlik.

Küsimustikud jagati lasteaedades direktorite ning õppealajuhatajate kaudu lasteaia pedagoogilisele personalile ümbrikutes, tagastati direktorite ning õppealajuhatajate poolt uurijale kinnistes ümbrikutes, mis tagas vastajate anonüümsuse. Ankeete jagati lasteaedadesse kõikide pedagoogide jaoks, kuid nende osalemine küsitluses oli vabatahtlik. Vastamata jäänud ankeedid võttis töö autor tagasi.

Küsimustik oli eesti keeles ja iga vastaja täitis selle individuaalselt. Küsimustik sisaldas ka kaaskirja, kus olid juhised küsimustiku täitmiseks. Küsimustiku täitmiseks kulus küsitletaval keskmiselt aega 15 -30 minutit. Ankeetide täitmiseks anti vastajatele aega kaks nädalat, mille möödudes töö autor ankeedid lasteaedadest kätte sai.

Uurimuse kõik osapooled olid teadlikud andmete anonüümsusest ning uurimus viidi läbi kooskõlas eetika nõuetega.

Mõõtvahend

Küsitlus koostati vastuste leidmiseks uurimisküsimustele:

- Millised on erinevused „Hea Alguse“ ja tavametoodika alusel töötavate pedagoogide hinnangutes lapse- ja õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetele?
- Millised on erinevused lasteaia pedagoogide uskumuste vahel lähtudes nende vanusest, haridusest, hariduse omandamise ajast, tööstaažist ja lasteaia asukohast?

Uurimuse läbiviimiseks kasutatud küsimustik (vt lisa 1) koosnes kahest osast:

- 1) uskumuste väited lasteaiaõpetaja käitumisviiside kohta (42 väidet) ja
- 2) küsimused lasteaia pedagoogide taustaandmete kohta (7 küsimust).

Lasteaiaõpetajate uskumuste uurimiseks valiti/koostati kaht tüüpi väiteid:

- lasteaiaõpetaja lapsekeskset käitumist kirjeldavad väited ja
- lasteaiaõpetaja õpetajakeskset käitumist kirjeldavad väited.

Õpetaja lapsekeskset käitumist kirjeldavate väidete puhul valiti 14 väidet Õuna, Ugaste, Tuule ja Niglase (2010) ankeedist, mis käsitles lapse arengule suunatud õpetajapoolseid toimumisviise ja moodustati neist uskumusi väljendavad väited. Näiteks käitumist kirjeldavast väitest „Ma loon situatsioone, kus lapsel tuleb oodata oma järjekorda“ koostati uskumust kirjeldav väide „Usun, et lasteaiaõpetaja peab looma lastele olukordi, kus neil tuleb õppida ootama oma järjekorda“. Sellisel viisil koostatud väited, mida analüüsimisel kasutati, on küsitluses nr 22; 36; 37; 38; 40; 41; 42 (vt lisa 1).

Kaksteist väidet loodi vastavalt Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) esitatud eesmärkidele ja koolieelse lasteasutuse õpetaja ülesannetele kasvatustegevuses. Näiteks „Usun, et lasteaiaõpetaja peab julgustama last rääkima talle oma murest (kui see välja paistab)“. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava alusel moodustatud väited, mida analüüsis kasutati, on esitatud küsitluses nr 7; 19; 21; 25; 29; 33; 39 (vt lisa1).

16 väidet loodi kirjeldamaks õpetajakeskset kontrollivat ja karistavat käitumist, aga ka vähest hoolivust väljendavat käitumist. Näiteks „Usun, et lasteaiaõpetaja peab iga lapse tegevust range kontrolli all hoidma“. Õpetajakeskse käitumise väiteid, mida analüüsis kasutati jäi 4, need on kajastatud küsitluses nr 1; 10; 15 ja 34 (vt lisa1).

Vastajad andsid hinnangud väidetele 6-pallisel Likert-tüüpi skaalal, kus sagedusvahemik oli ”ei nõustu üldse”(1) kuni ”nõustun täielikult” (6). Saadud andmete analüüsid teostati programmiga SPSS 20,0.

Valiidsuse suurendamiseks konsulteeriti töö juhendajaga ja tugineti tema eksperthinnangule ning viidi läbi 20 lasteaia pedagoogiga pilootuuring. Reliaabluse tagamiseks teostati faktoranalüüs peakomponentide meetodil Varimax-pööramisega (Principal Component Analysis, Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization).

Faktoranalüüsil selgus, et lasteaiaõpetaja käitumisviise kirjeldavaid uskumusi kirjeldab kolm faktorit, millest kahele anti üldnimetuseks lapsekeskset käitumist väljendavad uskumused ja ühele õpetajakeskset käitumist väljendavad uskumused.

Algselt koosnes küsimustik 42 küsimusest. Faktoranalüüsi kirjeldusvõime suurendamiseks eemaldati analüüsist $< 0,5$ faktorlaadungiga väited. Selle tulemusena saadi kolme faktorisse jagunenud 20 väidet, mille põhjal teostati edasine analüüs.

Lapsekeskse käitumise 1. faktor sisaldas väiteid, mis kirjeldasid õpetaja julgustamise, toetamise ja õpetamise kohta käivaid uskumusi (10 väidet; Cronbach $\alpha = .89$). Lapsekeskse käitumise 3. faktor sisaldas väiteid, mis kirjeldasid õpetaja selgitamise, tunnete peegeldamise ja kiitmise kohta käivaid uskumusi (6 väidet; Cronbach $\alpha = .66$). Õpetajakeskse käitumise 2. faktor sisaldas väiteid, mis kirjeldasid õpetaja kontrolli, vanemlikkuse rõhutamise ja „külmutuse“ kohta käivaid uskumusi (4 väidet; Cronbach $\alpha = .72$) (vt. Lisa 3).

Valimi ja üldiste statistiliste keskmiste esitamiseks kasutati kirjeldava statistika vahendeid (aritmeetiline keskmine, standardhälve). Küsimustiku sisereliaabluse leidmiseks kasutati Cronbach'i alfat, mis näitas küsimustiku usaldusväärsust tulemuste osas. Tulemuste statistiliste keskmiste võrdlemiseks kasutati t-testi (Independent-Samples T Test).

Tulemused

Esmalt uuriti pedagoogide hinnangute keskmiseid, milliseid nad andsid uskumuste väidetele lasteaiaõpetaja käitumisviiside kohta. Tabelitest 1 ja 2 on näha tulemused, et pedagoogide hinnangud on eriti kõrged lapsekeskset käitumist väljendavate uskumuste väidetele. Siinkohal tuuakse välja iga faktori kohta arvutatud väidete keskmised (vt tabel 1).

Tabel 1. *Lasteaiaõpetaja käitumisviise kirjeldavate uskumuste väidete faktorite keskmised*

Faktor	M*	SD*
1. faktor lapsekeskne käitumine: julgustamine, toetamine ja õpetamine	5,60	0,87
2. faktor Õpetajakeskne käitumine: kontroll; vanemlikkuse rõhutamine, „külmutus“	2,60	1,43
3. faktor Lapsekeskne käitumine: selgitamine, tunnete peegeldamine, kiitmine	5,20	1,22

M* - keskmine; *SD –standardhälve

Tulemustest ilmnes, et kõige kõrgemad hinnangud anti lapsekesksetele 1.faktori julgustamist, toetamist ja õpetamist väljendavate uskumuste väidetele. Kõige kõrgemaid hinnanguid saanud uskumuste väited on toodud tabelis 2.

Tabel 2. *Kõrgeimaid keskmisi pälvinud uskumused*

Väide	N*	M*	SD*
Usun, et lasteaiaõpetaja peab julgustama lapsi küsimusi küsima	104	5,78	0,61
Usun, et lasteaiaõpetaja peab õpetama lastele lahendama probleeme	104	5,68	0,70
Usun, et lasteaiaõpetaja peab julgustama lapsi mõtlema ja arutlema	104	5,77	0,63
Usun, et lasteaiaõpetaja peab looma lastele situatsioone kus neil tuleb olla loovad	104	5,65	0,68
Usun, et lasteaiaõpetaja peab õpetama lastele katsetamist ja uute toimimisviiside proovimist	104	5,56	0,88
Usun, et lastega rääkides tuleb lasteaiaõpetajal seda võimalusel teha nende silmade kõrgusel	103	5,62	0,88

N* - vastajate arv; M* - aritmeetiline keskmine; *SD –standardhälve

Tulemused näitasid, et kõige madalamalt hindasid küsitluses osalenud pedagoogid oma nõustumist õpetajakeskset käitumist väljendavatesse väidetes, mis kirjeldasid kontrolli, vanemlikkuse rõhutamist ja „külmust“. Kõige madalamalt hinnatud väide oli „*Usun, et lasteaiaõpetaja ei tohi lapsele oma vigadest rääkida, sest see õõnestab õpetaja autoriteeti*“ (M = 1,77; SD =1,38).

Vastuseks esimesele uurimisküsimusele „Millised on erinevused „Hea Alguse“ ja tavametoodika alusel töötavate pedagoogide hinnangutes lapse- ja õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetele“ näitasid T-testide tulemused, et enamiku hinnangute osas oma uskumustesse, nii lapsekesksetesse kui õpetajakesksetesse väidetes, statistiliselt olulist erinevust „Hea Alguse“ lasteaia ja tavalasteaia pedagoogide hinnangute vahel ei olnud. Kõikide vastajagruppide ja faktorite puhul oli $p > 0,05$.

Teisele uurimisküsimusele „Millised on erinevused lasteaia pedagoogide hinnangutes lapse- ja õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetele lähtudes nende vanusest, haridusest, tööstaažist, hariduse omandamise ajast ja lasteaia asukohast“ vastuse leidmiseks tehti kõikidele vastajagruppidele iga faktori kohta T-testid.

Tulemustest ilmnes, et lapsekesksete 1.faktori uskumuste väidetes, mis väljendasid julgustamist, toetamist ja õpetamist, hindasid küsitluses osalenud pedagoogid kõikides vastajate gruppides oma uskumist sarnaselt kõrgelt ($p > 0,05$).

Lapsekesksete 3.faktori väidetes, mis väljendavad selgitamist, tunnete peegeldamist ja kiitmist, hindasid oma uskumist sarnaselt erinevatel aastatel hariduse omandanud

pedagoogid, erineva haridustasemega pedagoogid, erineva tööstaažiga ning maal ja linnas töötavad pedagoogid ($p > 0,05$).

2.faktori õpetajakesksete kontrolli, vanemlikkuse rõhutamist ja „külmust“ väljendavate uskumuste väidetesse hindasid oma uskumist enamuse väidete puhul sarnaselt erineval ajal hariduse omandanud, erineva staažiga, erinevas vanuses ja erineva haridustasemega pedagoogid ($p > 0,05$).

Oluline statistiline erinevus ilmnes 2.faktori õpetajakesksete kontrolli, vanemlikkuse rõhutamist ja „külmust“ väljendavate uskumuste väidetesse maal ja linnas töötavate pedagoogide hinnangutes (vt tabel 3).

Tabel 3. linnas ja maal töötavate pedagoogide 2.faktori hinnangud

Faktor	Töötamise koht	N*	M*	SD*	p*
2. faktor	linnas	62	2,67	1,46	0,01
	maal	30	2,30	1,34	0,01

N* - vastajate arv; M* - aritmeetiline keskmine; *SD –standardhälve; p* - olulisusnäitaja

Kuna moodustunud faktorite lõikes ilmnes vähe statistiliselt olulisi erinevusi, otsustati kontrollida hinnangute erinevusi iga üksikväite alusel ka eraldi erineval ajal hariduse omandanud, erinevas eas, erineva staaži- ja haridustasemega ning linnas ja maal töötavate pedagoogide gruppide vahel.

Erineva staaži alusel moodustunud vastajate gruppides ilmnes statistiliselt oluline erinevus kõigi kolme faktori nelja väite osas (vt tabel 4).

Tabel 4. Staaži alusel moodustatud gruppide erinevad hinnangud

Väide	Staaž	N*	M*	SD*	p*
Usun, et lasteaiaõpetaja peab õpetama lastele, kuidas omavahelisi tülisid ilma vägivaldlast lahendada	5-10 aastat	18	5,44	1,04	0,04
	20-25aastat	15	6,00	0,00	0,04
Usun, et lasteaiaõpetaja peab kohandama mängu ja/või õppevahendid iga lapse individuaalsetele vajadustele vastavaks	alla 5 aasta	28	5,54	0,64	0,02
	üle 25 aasta	23	4,78	1,41	0,02
Usun, et lasteaiaõpetaja peab igale lapsele välja näitama, et huvitub lapse meeleolust	alla 5 aasta	27	5,74	0,59	0,02
	üle 25 aasta	23	4,96	1,40	0,02
Usun, et lasteaiaõpetaja peab andma lastele korraldusi ülalt alla, heatahtliku vanema häälega, sest siis on korralduse mõju suurem	5-10 aastat	18	2,61	1,61	0,03
	üle 25 aasta	23	3,74	1,57	0,03

N* - vastajate arv; M* - aritmeetiline keskmine; *SD –standardhälve; p* - olulisusnäitaja

Linna- ja maalasteaadades töötavate pedagoogide hinnangutes ilmnes statistiliselt oluline erinevus õpetajakeskse käitumise 2.faktoris kahe väite puhul ja statistiliselt oluline erinevus leidis ka ühes lapsekeskse käitumise väites (vt tabel 5).

Tabel 5. *Maal ja linnas töötavate pedagoogide erinevad hinnangud*

Väide	Töötamise koht	N*	M*	SD*	p*
Usun, et lasteaiaõpetaja peab kohandama mängu ja/või õppevahendid iga lapse individuaalsetele vajadustele vastavaks	linnas	73	5,37	0,86	0,04
	maal	30	4,83	1,29	0,04
Usun, et lasteaiaõpetaja peab andma lastele korraldusi ülalt alla, heatahtliku vanema häälega, sest siis on korralduse mõju suurem	linnas	72	3,47	1,65	0,04
	maal	30	2,73	1,60	0,04
Usun, et lasteaiaõpetaja peab iga lapse tegevust range kontrolli all hoidma	linnas	71	2,86	1,57	0,02
	maal	30	2,13	1,25	0,02

N* - vastajate arv; M* - aritmeetiline keskmine; *SD –standardhälve; p* - olulisusnäitaja

Haridustaseme alusel moodustunud gruppides leidis üks statistiliselt oluline erinevus hinnangutes väitesse „*Usun, et lasteaiaõpetaja peab peegeldama lapsele tagasi tema positiivseid tundeid stiilis: „Ma näen et sa oled rõõmus“.*“. Keskeri haridusega vastajate hinnang ($M = 5,64$; $SD = 1,04$; $p = 0,02$) ning kõrgharidusega pedagoogide hinnang ($M = 5,02$; $SD = 1,35$; $p = 0,02$).

Hariduse omandamise aja alusel moodustunud vastajate gruppides leidis üks statistiliselt oluline erinevus väidetes „*Usun, et lasteaiaõpetaja peab hoidma pidevalt laste tähelepanu üleval*“. Aastatel 2000 – 2005 hariduse omandanute hinnang ($M = 4,42$; $SD = 1,30$; $p = 0,01$) ning 2005 – 2012 aastatel hariduse omandanute hinnang ($M = 3,48$; $SD = 1,33$; $p = 0,01$).

Arutelu

Paljud uurijad (nt Chan, 2004; Krips, 2011; Pajares, 1992;) on rõhutanud oma töödes õpetaja uskumuste suurt mõju sellele, milliseid käitumisviise nad lastega suheldes kasutavad.

Käesolevas magistritöös anti ülevaade õpetajate uskumuste olemusest ja lastega käitumise erinevatest viisidest, uuriti pedagoogide hinnanguid oma uskumustele lapsekeskse ja õpetajakeskse käitumise kohta ning võrreldi lasteaia pedagoogide poolt antud hinnanguid pedagoogide taustaandmetest moodustunud gruppides (erinev vanus, haridustase, hariduse omandamise aeg, pedagoogiline staaž, lasteaia metoodika ja asukoht linnas või maal).

Järgnevalt vaadeldakse uurimuse tulemusi ning kõrvutatakse neid teiste uurijate tulemustega. Töö autor struktureeris arutelu lähtuvalt püstitatud uurimisküsimuste järjestusest. Arutelu lõpus toob autor välja töö praktilise väärtuse ja piirangud.

Käesoleva uurimustöö käigus leiti vastused mõlemale püstitatud uurimisküsimusele. Käesolevas uurimuses selgus, et kõige kõrgemaid hinnanguid anti lapsekesksetele

julgustamist, toetamist ja õpetamist väljendavate uskumuste väidetele. Kõige madalamaid hinnanguid anti õpetajakeskse käitumise kontrolli, vanemlikkuse rõhutamist ja „külmust“ väljendavatele väidetele. See, et õpetajakeskse käitumise väidetes madalalt oma uskumist hinnati ja lapsekesksetele väidetele kõrgeid hinnanguid anti, annab teada, et uurimuses osalenud pedagoogid usuvad, et hea lasteaiaõpetaja käitub lapsekeskseid põhimõtteid arvestades: julgustab lapsi, püüab laste küsimustele vastata, peegeldab lastele tagasi nende tundeid, ei hoia laste tegevust range kontrolli all, tohib ja julgeb lastele oma vigadest rääkida, ei anna lastele korraldusi rangelt ja nõudlikult, vaid selgitab lastele põhjalikult, miks tuleb käituda sellel või teisel viisil, näitab igale lapsele välja, et ta huvitub lapse meeleolust ja kiidab igat last vähemalt korra päevas. Sellised eesmärgid on koolieelse lasteasutuse õpetajale seadnud ka kehtiv Koolieelse lasteasutuse õppekava (2008) ning sarnaseid tulemusi on leidnud oma uuringutes ka Õun (2010, lk 37), kes uurides lapsekeskse kasvatusede ideede rakendatust Eestis „Hea Alguse“ ja tavarühmade õpetajate hinnangute võrdluses leiab, et kõikides uuritud valdkondades olid nii „Hea Alguse“ kui tavarühmade õpetajate hinnangud enda tegevusele lapsekeskse kasvatusede põhimõtete rakendamisel kõrged.

Esimesele uurimisküsimusele „Millised on erinevused „Hea Alguse“ ja tavametoodika alusel töötavate pedagoogide hinnangutes lapse- ja õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetele“ saadi vastuseks, et nii „Hea Alguse“ programmi põhimõtteid järgivate lasteaedade kui tavalasteaedade pedagoogid hindasid oma uskumist lapsekeskse käitumise uskumuste väidetes ühtviisi kõrgelt (julgustamine, toetamine, õpetamine ning selgitamine, tunnete peegeldamine, kiitmine).

Ka õpetajakeskse käitumise väidetes uskusid „Hea Alguse“ ja tavalasteaedade pedagoogid sarnaselt, üldjuhul hinnati oma uskumist nendes väidetes madalalt. Kuigi Hinni (2009), Trossmanni (2008), Õuna, Ugaste, Tuule ja Niglase (2010, lk 391-406) ning Õuna (2010) uurimustes leiti, et „Hea Alguse“ rühmade õpetajad kasutavad tavarühmade õpetajatega võrreldes vähem õpetajakeskseid (autoriteetseid) ja laste juhitud (minna laskvaid) õpetamispraktikaid, viitavad käesoleva uurimuse tulemused sellele, et küsitluses osalenud tavalasteaedade pedagoogid on hakanud enam uskuma lasteaiaõpetaja lapsekesksetesse käitumisviisidesse, mis võib olla seotud lapse arengust lähtuva kasvatusede idee omaksvõtmisega, kus lapsekeskselt tegutsevad õpetajad kasutavad laste huvi ja mängumotivatsiooni lapse õppimise ja arengu toetamisel (Bredenkamp, 2004; Bredenkamp & Copple, 1997).

Sarnasused „Hea Alguse“ ja tavalasteaedade pedagoogide hinnangutes uskumustesse lasteaiaõpetaja käitumisviiside kohta võivad tuleneda sellest, et Koolieelse lasteasutuse riiklik

õppekava (2008) sisaldab lapsekeskseid suundi ning selle õppekava järgi töötamine on aidanud kujundada lasteaiaõpetajate uskumusi lapsekesksete käitumisviiside kohta, mis sarnaneb Verjovsky ja Waldegg'i (2005) uurimistulemustega, et uskumused muutuvad vastavalt oludele, milles õpetaja töötab, kaasa arvatud õpetuse sisu, füüsilise keskkonna võimalused ja konkreetsed õpilased, kui ka Tschannen-Moran'i ja Woolfolk Hoy (2001) uurimistulemustega, et uskumustel on erinev spetsiifilisuse aste, õpetajatel on nii üldisemaid kui spetsiifilisemaid uskumusi erinevate teemade kohta, ning uskumused, mis parasjagu õpetajal aktiveeruvad, võivad sõltuda oludest.

Käesoleva uurimusega saadud tulemusi võib põhjendada ka asjaoluga, et Eestis on riiklikult finantseeritud õpetajate täienduskoolituse süsteem, mis toetab õpetajate professionaalset arengut. Kui õppekava muutub, siis korraldatakse uute suundade kohta koolitusi, mis lisaks teadmiste ja oskuste laiendamisele aitavad õpetajatel teadvustada enda olemasolevaid arusaamu ja uskumusi õppimise kohta, õppimist mõtestada (Poom-Valickis, 2009).

Käesoleva uurimuse tulemustest lähtub, et küsitluses osalenud lasteaia pedagoogid usuvad konstruktivistlikku õppimiskäsitluse põhimõtetesse, mis on kooskõlas Õuna (2010) poolt välja tooduga, et õppimine on vastastikune aktiivne protsess laste, täiskasvanute, eakaaslaste ja väliskeskkonna vahel. Küsitluses osalenud õpetajad peavad oluliseks, et arenguliselt sobivad tegevused on üles ehitatud nii, et laps vastab ise oma küsimustele (Õun, 2010).

Teisele uurimisküsimusele „Millised on erinevused lasteaia pedagoogide hinnangutes lapse- ja õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetele, lähtudes nende vanusest, haridusest, tööstaažist, hariduse omandamise ajast ja lasteaia asukohast“ saadi vastuseks, et lapsekeskse käitumise 1.faktori (julgestamine, toetamine ja õpetamine) uskumuste väidete puhul ilmnesis statistiliselt olulised erinevused enamasti erineva staažiga ja maal ning linnas töötavate pedagoogide hinnangutes oma uskumustele.

Kõige enam erinesid kuni 5 aastat töötanud pedagoogide hinnangud ja 5-10 aastat ja üle 25 aasta töötanud pedagoogide hinnangutega.

Erineva tööstaaži alusel moodustunud vastajagruppides hindasid pedagoogid 2.faktori õpetajakeskse käitumise (kontroll, vanemlikkuse rõhutamine, „külmus“) uskumuste väiteid sarnaselt madalalt. Üle 25 aasta töötanud pedagoogid uskusid rohkem kui nende nooremad kolleegid, et ei ole vajalik lastele oma vigadest rääkida. Tööstaaži alusel moodustunud vastajagruppides ilmnesis statistiliselt olulisi erinevusi hinnangutes õpetajakeskse käitumise ühe väite kohta.

See, et alla 5 aastase staažiga pedagoogid lapsekesksetesse käitumisviiside uskumuste väidetes oma uskumist kõrgemalt hindasid ja kõige staažikamad ning eakamad lasteaia pedagoogid uskusid kõige rohkem, et lasteaiaõpetaja peab andma lastele korraldusi ülalt alla, heatahtliku vanema häälega, võib olla tingitud sellest, et alla 5 aastase staažiga pedagoogid on alustanud oma tööd uue koolieelse lasteasutuse õppekava kehtivusajal, mis võeti vastu aastal 2008, ning on selles esitatud õpikäsitlesega tõenäoliselt paremini kursis kui nende kauem töötanud kolleegid, kelle töötamise ajal on kehtinud juba mitmed varasemad õppekavad.

Kui algaja õpetaja kujundades esimesel tööaastal oma arusaama endast kui õpetajast ja oma väärtushinnangutest, kujundades oma professionaalset enesekontseptsiooni (Kagan 1992), õppides ametit, täiendades ja mõtestades õpetajaharidust (Eisenschmidt, 2006), olles kõrgete ootuste ning ideaalidega, teades täpselt, millised õpetajad nad olla soovivad (Laanemaa, 2010), on käesolevas uurimuses osalenud lasteaia pedagoogide hinnangud lasteaiaõpetaja käitumisviise kirjeldavate uskumuste väidetele antud hinnangud sarnased kehtivas Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) sisalduva konstruktivistliku õppimiskäsitlusega, et lasteaia pedagoogid usuvad lapsekesksetesse käitumisviisidesse.

Linnalasteaedades ja maalasteaedades töötavate pedagoogide hinnangud oma uskumustele lapsekesksete faktorite uskumuste väidetele olid suures osas sarnaselt kõrged. Statistiliselt olulised erinevused ilmnasid linna- ja maalasteaedades töötavate pedagoogide hinnangutes õpetajakeskse käitumise väidetes, nimelt hindasid oma uskumist õpetajakeskse käitumise väidetes maalasteaedades töötavad pedagoogid madalamalt kui linnalasteaedades töötavad pedagoogid. Sellised vastused annavad aimu, et linnalasteaedades peavad pedagoogid laste ja nende tegevuse üle kontrolli omamist olulisemaks. Kuna linna- ja maalasteaedade pedagoogide kohta võrdlevaid uuringuid Eestis ei ole autorile teadaolevalt tehtud, näeb käesoleva töö autor, et edasistes uurimustes võiks asukoha mõju õpetajale rohkem uurida, toetudes Verjovsky & Waldegg'i (2005) väitele, et uskumused muutuvad vastavalt oludele, milles õpetaja töötab, kaasa arvatud õpetuse sisu, füüsilise keskkonna võimalused ja konkreetsed õpilased.

Kõrgharidusega, keskeriharidusega ja haridust omandavad pedagoogid hindasid oma uskumist lapsekesksete faktorite uskumuste väidetes sarnaselt ning ka õpetajakeskse käitumise uskumuste väidetes hinnati oma uskumist enamjaolt sarnaselt. Sellest saab käesoleva uurimuse kontekstis järeldada, et õpetajaharidus Eestis pakub tulevastele õpetajatele teadmised ja oskused, mis toetavad konstruktivistlikust õppimiskäsitlusest lähtuvate uskumuste kujunemist, mis on kirjeldatud Õpetaja V kutsestandardis (2010), et

õpetaja loob last arendava ja mängulise keskkonna, suudab juhendada mängulist õppimist, kujundab lapsest lähtuva keskkonna, kujundab esmaseid suhtlemis-, õpi- ja koostöö oskusi.

Uurimustöö piirangud

Töös esitatud uuringute tulemuste usaldusväärsust hinnates võib esile tuua, et struktureeritud ankeetküsitluse usaldusväärsust piirab hinnangute subjektiivne külg. Õpetajad hindasid ise oma uskumuste sobivust toodud väidetega, mistõttu uurimistulemused on sõltuvad sellest, kuivõrd objektiivselt õpetajad oma uskumusi hindasid. Edasiselt oleks sarnase küsimustiku kasutamisel vajalik kombineerida kvantitatiivset küsitlust kvalitatiivsete meetoditega nagu õpetaja tegevuse vaatlus või intervjuu, saamaks teada, kuivõrd õpetajate uskumused lapsega suhtlemisest praktikas rakenduvad ja uskumustega kooskõlas on.

Järeldusi saab teha vaid uuringus osalenud üheteistkümne lasteaia pedagoogide hinnangute tulemuste alusel sellesama uuritud kontingendi kohta. Edasistes uuringutes võiks vaatluse alla võtta enam koolieelseid lasteasutusi arvestades maakondlikke proportsioone, õiguslikku seisundit ja pedagoogilist eripära.

Tänu sõnad

Uurimistöö autor tänab kõiki uuringus osalejaid. Erilised tänu sõnad töö juhendajale, Merle Taimalule, Sigrid Pukile, Helve Mällole, Ruth Koidule, enda perekonnale ja sõpradele abi ning toetuse eest töö valmimisel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autori te ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri: .....

Kuupäev: .....

Kasutatud kirjandus

- Allen, L. Q. (2002). Teachers' Pedagogical Beliefs and the Standards for Foreign Language Learning. *Foreign Language Annals*, 35, 5, 518-529.
- Bredenkamp, S. (2004). Play and school readiness. In E. Zigler, D. Singer, & S. Bishop-Josef (Eds.), *Children's play: The roots of reading* (pp. 159-174). Washington, DC: ZERO TO THREE Press.
- Bredenkamp, S., & Copple, C. (1997). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs*. National Association for the Education of Young Children. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- Baumrind, D. (1971). Current Patterns of Parental Authority. *Developmental Psychology*, 4, 1-103.
- Calderhead, J. (1996). Teachers: Beliefs and knowledge. In D. Berliner, & R. Calife (Eds). *Handbook of Educational Psychology* (pp. 709-725). NY: Simon & Schuster Macmillan.
- Chan, K.-W. (2004). Preservice teachers' epistemological beliefs and conceptions about teaching and learning: Cultural implications for research in teacher education. *Australian Journal of Teacher Education*, 29, 1, 1-13.
- Crawford, P. (2004). I follow the blue . . . A primary teacher and the impact of packaged curricula. *Early Childhood Education Journal*, 32, 3, 205 – 210.
- Danto, A. C. (2000). *Ühendused maailmaga. Filosoofia põhimõisted*. Tallinn, 2000.
- Doddington, C. & M. Hilton (2007). *Child-Centred Education: Reviving the Creative Tradition*. London, Sage Publications.
- Eesti õpetajahariduse strateegia 2009-2013 (2008). Haridus- ja teadusministeerium. Külastatud aadressil <http://www.hm.ee/index.php?048706>
- Eisenschmidt, (2006) *Kutseaasta. Kutseaasta rakendamine Eestis. Kutseaasta II etapi seire kokkuvõte 2005/2006 õppeaasta*. TLÜ Kirjastus.
- Elliott, E. M., Isaacs, M. L., & Chugani, C. D. (2010). Promoting self-efficacy in early career teachers: A principal's guide for differentiated mentoring and supervision. *Florida Journal of Educational Administration & Policy*, 4, 1, 131-146.
- Fives, H., & Buehl, M., M. (2012). *Spring cleaning for the „messy“ construct of teachers' beliefs: What are they? Which have been examined? What can they tell us?* In K. R. Harris, S. Graham, T. Urdan, S. Graham, J. M. Royer & M. Zeidner (Eds.), *APA educational psychology handbook: Individual differences and cultural and contextual factors* (pp. 471-499). Washington, DC: American Psychological Association.
- Hermans, R., van Braak, J., & Van Keer, H. (2008). Development of the beliefs about primary education scale: Distinguishing a developmental and transmissive dimension. *Teaching and Teacher Education*, 24, 127 – 139.

Hinn, M. (2009). *Lapsevanemate ja õpetajate kasvatusstegevused*. Publitseerimata magistritöö projekt. Tartu Ülikool.

Hytönen, J. (1999). *Lapsekeskne kasvatus*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.

Juurmann (2010). *Tartu munitsipaalühikoolide pedagoogide küsitlus*. Tartu linnavalitsuse haridusosakond.

Kagan, D. M. (1992). Implications of research on teacher belief. *Educational Psychologist*, 27, 65–90.

Katz, I., & Assor, A. (2007). When Choice Motivates and When It Does Not. *Educational Psychology Review* 19, 429–442.

Klien, P. (1996). Preservice teachers' beliefs about learning and knowledge. *The Alberta Journal of Educational Research*, 42, 4, 361–377.

Kohn, A. (2006). *Beyond Discipline: From Compliance to Community*. 10th Anniversary Edition. Alexandria, VA: Association for Supervision & Curriculum Development.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). RT I 2008, 23, 152.

Koolieelse lasteasutuse seadus. (1999). RT I 1999, 27, 387.

Koonik, K. (2009). *Uurimuslik õpe kui kõiki lapsi arendav ja kaasav meetod*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

Krips, H. (2011). *Õpetajate suhtlemiskompetentsus ja suhtlemisoskused*. DISSERTATIONES PEDAGOGICAE UNIVERSITATIS TARTUENSIS. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Krips, H., Siivelt, P., & Rajasalu, A. (2012). *Suhtlemine probleemsete õpilastega*. Tartu: Atlex.

Kruusimägi, A. (2012). *Emade ja õpetajate vaheline usaldus ning selle seosed õpetaja õpetamispraktikatega*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

Kwon, Y.-I. (2004). Early childhood education in Korea: Discrepancy between national kindergarten curriculum on practices. *Educational Review*, 56, 3, 297–312.

Laanemaa, E. (2010). *Algajate ja kogunud õpetajate erinevused tundide planeerimisel*. Publitseerimata magistritöö, Tartu Ülikool.

Loogma, K., Ruus, V. R., Talts, L., & Poom-Valickis, K. (2009). *Õpetaja professionaalsus ning tõhusama õpetamis- ja õppimiskeskkonna loomine*. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS tulemused. Tallinn: Tallinna Ülikooli haridusuuringute keskus.

Lortie, D. C. (2002). *Schoolteacher: A sociological study*. Chicago: University of Chicago Press.

- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In E.M. Hetherington (Ed.) and P.H. Mussen (Series Ed.), *Handbook of child psychology, Socialization, personality and social development* (pp. 1–101). New York: Wiley.
- McMullen, M. B., & Alat, K. (2002). Education matters in the nurturing of the beliefs of preschool caregivers and teachers. *Early Childhood Research & Practice*, 4, 2, 1-16.
- MTÜ Hea Algus. (2009). Külastatud aadressil <http://www.heaalgus.ee>.
- Murphy, B. (2004). Practice in Irish infant classrooms in the context of the Irish Primary School Curriculum (1999): insights from a study curriculum implementation. *International Journal of Early Years Education*, 12, 3, 245–257.
- Nespor, J. (1987). The role of beliefs in the practice of teaching. *Journal of Curriculum Studies*, 19, 4, 317-328.
- O.E.C.D. (2009). Creating effective teaching and learning environments. Teaching and Learning International Survey. Paris: OECD Publishing.
- Opdenakker, M.-C., & Van Damme, J. (2006). Teacher characteristics and teaching styles as effectiveness enhancing factors of classroom practice. *Teaching and Teacher Education*, 22, 1-21.
- Pajares, M. F. (1992). Teachers' beliefs and educational research: Cleaning up a messy construct. *Review of Educational Research*, 62, 3, 307–333.
- Poom-Valickis, K. (2003). Õpetajate professionaalse arengu uurimine: kuidas muuta eelarvamuslikud tõekspidamised arengupotentsiaaliks. Krull, E., Oras, K. (Toim). *Õpetajate professionaalne areng ja õppepraktika. Õpetajakoolitus IV* (lk 95–109). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Poom- Valickis, K. (2009). Kas õpetaja on aednik, kompass või entsüklopeedia? *Haridus 1-2*, 22-24.
- Ruus, V. R., & Sarv, E. S. (Koost). (2010). *Õpetaja esmaharidus Olukord ja probleemid 21. sajandi algul*. Tallinn: Vali Press OÜ.
- Sakellariou, M., & Rentzou, K. (2012). Greek pre-service kindergarten teachers' beliefs and intentions about importance of teacher-child interactions. *Early Child Development and Care*, 182, 1, 123-135.
- Saracho, O. N., & Spodek, B. (2003). Recent trends and innovations in the early childhood education curriculum. – *Early Child Development and Care*, 173, 2-3, 175–183.
- Smith, P.K., Cowie, H., & Blades, M. (2008). *Laste arengu mõistmine*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Stipek, D., & Byler, P. (2004). The Early Childhood Classroom Observation Measure. *Early Childhood Research Quarterly*, 19, 3, 375-397.

Stipek, D., Feiler, R., Daniels, D., & Milburn S. (1995). Effects of different instructional approaches on young children's achievement and motivation. *Child Development*, 66, 1, 209-223.

Trossmann, K. (2008). *Lasteaiarühma vaatlusmõõdiku (ECCOM) kohandamine ja katsetamine Eestis*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

Tschannen-Moran, M., & Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783 – 805.

Unt, I. (2000). Individualiseerimine lapsekeskse kasvatuses aspektina. M. Vikat (Koost). *Lapsekeskne kasvatus haridusreformis. Konverentsi ettekanded* (lk 10–19). Tallinn: TPÜ, Hea Alguse Koolituskeskus.

Verjovsky, J., & Waldegg, G. (2005). Analyzing beliefs and practices of a Mexican high school biology teacher. *Journal of Research in Science Teaching*, 42, 4, 465 – 491.

Walker, J. M. T. (2008). Looking at teacher practices through the lens of parenting style. *The Journal of Experimental Education*, 76, 2, 218-240.

Wilcox-Herzog, A., & Ward, S. L. (2004). Measuring teachers' perceived interactions with children: A tool for assessing beliefs and intentions. *Early Childhood Research & Practice*, 6, 2, 47-56.

Wentzel, K. R. (2002). Are effective teachers like good parents? Teaching styles and student adjustment in early adolescence. *Child Development*, 73, 1, 287-301.

Õpetaja kutsestandard (2010). Külastatud aadressil <http://www.tlu.ee/?LangID=1&CatID=2790>

Õim, O. (2008). *Algajate õpetajate professionaalne areng muutustena eneseefektiivsuse tajus*. Publitseerimata magistritöö. Taru Ülikool.

Õun, T. (2010). Koolieelse lasteasutuse kvaliteet lapsekeskse kasvatuses aspektist. Tallinna Ülikool. Sotsiaalteaduste dissertatsioonid. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Õun, T., Ugaste, A., Tuul, M., & Niglas, K. (2010). Perceptions of Estonian pre-school teachers about the child-centred activities in different pedagogical approaches. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18, 3, 391 – 406.

Õpetajate koolituse raamnõuded (2000). RT I 2000, 87, 575.

LISAD

Ankeet
Austatud kolleeg

Olen Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja Haridusteaduskonna avatud ülikooli magistrant Helve Pärnits. Teen teaduslikku uurimustööd lasteaiaõpetajate hinnangutest oma uskumustele lastega käitumisest. Palun Teie abi selle uurimuse teostamiseks.

Ankeet jääb anonüümseks ja andmeid kasutan vaid üldistatud kujul.

Palun Teilt andmete üldistamiseks mõned Teie kohta käivad andmed. Joonige palun sobiv variant alla või kirjutage juurde, kui vajalik vastusevariant puudub.

1. Te olete töötanud lasteasutuses kuni 5aastat; 5-10 aastat; 10-15 aastat; 15-20 aastat; 20-25 aastat; üle 25 aasta.
2. Te olete omandanud lasteaiaõpetaja kesk-eri; kõrghariduse või muu.....
3. Saite diplomi enne 1970 aastat; ajavahemikus 1970 – 1980; 1980 – 1985; 1985 – 1990; 1990 – 1995 ; 1995 – 2000; 2000 – 2005 ; 2005 – 2012 või saate tulevikus.
4. Teie vanus on kuni 25; 26 – 30; 31 – 35; 36 – 40; 41 – 45; 46 – 50; 51 – 55, 56 – 65; üle 66.
5. Te töötate tava- või „Hea Alguse“ lasteaias.
6. Lasteasutus, kus Te töötate, asub linnas; maal.
7. Te töötate lasteaiaõpetajana; erialaspetsialistina (logopeed, eripedagoog); erialaõpetajana (muusika-, liikumis-, kunstiõpetajana); õppealajuhatajana; direktorina

Palun mõtisklege alljärgnevate väidete üle ja märkige numbrid sobivates lahtrites, mis määrgib, millisel määral nõustute nende väidetega (1- ei ole üldse nõus ja 6- nõustute täielikult).

	Väide	1 ei nõustu	2	3	4	5	6 nõus
1	Usun, et lasteaiaõpetaja peab iga lapse tegevust range kontrolli all hoidma	1	2	3	4	5	6
2	Usun, et lasteaiaõpetaja peab vajadusel sekkuma laste mängu (ka siis kui lapsed üksteisele liiga ei tee)	1	2	3	4	5	6
3	Usun, et lasteaiaõpetaja peab alati juhtima laste mängu	1	2	3	4	5	6
4	Usun, et lasteaiaõpetaja peab andma lastele iseseisvaid ülesandeid	1	2	3	4	5	6

5	Usun, et lasteaiaõpetaja peab vajadusel lapsi ka noomima, et rõhutada oma juhtivat positsiooni	1	2	3	4	5	6
6	Usun, et lasteaiaõpetaja peab pidevalt lastele reegleid meelde tuletama pisut pahandades, sest siis on tema jutu mõju lapsele suurem	1	2	3	4	5	6
7	Usun, et lasteaiaõpetaja peab lastele võimalikult palju selgitama, miks tuleb käituda sellel või teisel viisil	1	2	3	4	5	6
8	Usun, et lasteaiaõpetaja ei pea lastele põhjalikult selgitama, miks tuleb käituda sellel või teisel viisil, sest lapsel tuleb õppida sõna kuulama	1	2	3	4	5	6
9	Usun, et lasteaiaõpetaja peab andma lastele korraldusi ülalt alla, heatahtliku vanema häälega, sest siis on korralduse mõju suurem	1	2	3	4	5	6
10	Usun, et lasteaiaõpetaja peab andma lastele korraldusi range ja nõudliku hääletooniga, sest siis on korralduse mõju suurem	1	2	3	4	5	6
11	Usun, et kui laps rikub reegleid (korda), siis tuleb lasteaiaõpetajal temaga pisut pahandada, sest see mõjub kõige rohkem	1	2	3	4	5	6
12	Usun, et kui laps rikub korda, siis tuleb lasteaiaõpetajal teda alati karistada, et talle meelde jääks: reegleid rikkuda ei tohi	1	2	3	4	5	6
13	Usun, et lasteaiaõpetaja peab lapsele näitama oma pahameelt range otsavaatamise viisiga	1	2	3	4	5	6
14	Usun, et lasteaiaõpetaja peab tunnistama oma vigu lapsele(lastele), kui ta on nende suhtes eksinud	1	2	3	4	5	6
15	Usun, et lasteaiaõpetaja ei tohi lapsele oma vigadest rääkida, sest see õõnestab õpetaja autoriteeti	1	2	3	4	5	6
16	Usun, et lapsega suheldes tuleb lasteaiaõpetajal talle tihti naeratada ja olla lahke näoga	1	2	3	4	5	6
17	Usun, et pidevalt lahke näo tegemine on pingutav ja pole tegelikult lasteaiaõpetajale vajalik	1	2	3	4	5	6

18	Usun, et lasteaiaõpetaja peab käituma lapsega nagu lapsevanem, vahel sõbralikult ja vahel kurjalt	1	2	3	4	5	6
19	Usun, et lastega rääkides tuleb lasteaiaõpetajal seda võimalusel teha nende silmade kõrgusel	1	2	3	4	5	6
20	Usun, et lastega rääkides tuleb lasteaiaõpetajal alati kasutada lapse eesnime	1	2	3	4	5	6
21	Usun, et lasteaiaõpetaja peab igale lapsele välja näitama, et huvitub lapse meeleolust	1	2	3	4	5	6
22	Usun, et lasteaiaõpetaja peab kiitma iga last vähemalt korra päevas	1	2	3	4	5	6
23	Usun, et lasteaiaõpetaja ei pea lapsi liiga palju kiitma, et mitte muuta kiitust „peenrahaks“	1	2	3	4	5	6
24	Usun, et lasteaiaõpetaja ei pea igale lapsele välja näitama, et ta huvitub lapse edusammudest	1	2	3	4	5	6
25	Usun, et lasteaiaõpetaja peab peegeldama lapsele tagasi tema negatiivseid tundeid stiilis: „Ma näen et sa oled õnnetu“	1	2	3	4	5	6
26	Usun, et lasteaiaõpetaja peab peegeldama lapsele tagasi tema positiivseid tundeid stiilis: „Ma näen et sa oled rõõmus“	1	2	3	4	5	6
27	Usun, et lapse tunnete tagasipeegeldamine lasteaiaõpetaja poolt lapsele pole vajalik, sest laps ei saa enamasti aru, miks õpetaja seda teeb	1	2	3	4	5	6
28	Usun, et lasteaiaõpetaja peab innustama rääkima lapsi üksteisele oma tunnetest, sest nii õpivad lapsed paremini suhtlema	1	2	3	4	5	6
29	Usun, et lasteaiaõpetaja peab julgustama last rääkima talle oma murest (kui see välja paistab)	1	2	3	4	5	6

30	Usun, et lasteaiaõpetaja peab väljendama ka lapse pisikese mure puhul oma kaastundlikkust	1	2	3	4	5	6
31	Usun, et lasteaiaõpetaja peab püüdma igale küsimusele, mille laps esitab, (põhjendatult) vastata	1	2	3	4	5	6
32	Usun, et lasteaiaõpetaja ei pea eriti püüdma laste küsimustele vastata, sest lapsed küsivad liiga palju küsimusi	1	2	3	4	5	6
33	Usun, et lasteaiaõpetaja peab õpetama lastele, kuidas omavahelisi tülisid ilma vägivallata lahendada	1	2	3	4	5	6
34	Usun, et lasteaiaõpetaja peab hoidma pidevalt laste tähelepanu üleval	1	2	3	4	5	6
35	Usun, et lasteaia õppimine ei pea alati huvitav olema, õpitakse ju sellepärast et elus paremini hakkama saada	1	2	3	4	5	6
36	Usun, et lasteaiaõpetaja peab looma lastele olukordi, kus neil tuleb õppida ootama oma järjekorda	1	2	3	4	5	6
37	Usun, et lasteaiaõpetaja peab looma lastele situatsioone kus neil tuleb olla loovad	1	2	3	4	5	6
38	Usun, et lasteaiaõpetaja peab õpetama lastele lahendama probleeme	1	2	3	4	5	6
39	Usun, et lasteaiaõpetaja peab õpetama lapsi katsetama ja uusi toimimisviise proovima	1	2	3	4	5	6
40	Usun, et lasteaiaõpetaja peab julgustama lapsi mõtlema ja arutlema	1	2	3	4	5	6
41	Usun, et lasteaiaõpetaja peab julgustama lapsi küsimusi küsima	1	2	3	4	5	6
42	Usun, et lasteaiaõpetaja peab kohandama mängu ja/või õppevahendid iga lapse individuaalsetele vajadustele vastavaks	1	2	3	4	5	6

Täna Teid koostöö eest,
Helve Pärnits

Valimi jagunemine taustaandmete alusel.

Vastaja vanus	Arv	Millal omandasid hariduse	Arv	staaž	Arv	Haridus	Arv
kuni 25	7	enne 1970 aastat	6	alla 5 aasta	28	kesk-eri	25
26-30	19	1970-1980	6	5-10 aastat	18	kõrgharidus	65
31-35	9	1980-1985	9	10-15 aastat	14	puudub	13
36-40	18	1985-1990	4	15-20 aastat	6		
41-45	14	1990-1995	4	20-25aastat	15		
46-50	9	1995-2000	8	üle 25 aasta	23		
51-55	14	2000-2005	26				
56-65	9	2005-2012	26				
üle66	4	tulevikus	12				

Staaži, metoodika ja asukoha alusel moodustunud gruppide arvud.

Staaž	linnas	maal	lapsekeskne	tava
alla 5 aasta	17	10	3	25
5-10 aastat	13	5	2	16
10-15 aastat	10	4	2	12
15-20 aastat	4	2	2	4
20-25aastat	10	5	7	8
üle 25 aasta	19	4	14	9

Vanuse, metoodika ja lasteaia asukoha alusel moodustunud gruppide arvud.

Vastaja vanus	linnas	maal	lapsekeskne	tava
kuni 25	4	3	0	7
26-30	14	5	1	18
31-35	5	4	0	10
36-40	10	8	2	16
41-45	9	5	6	8
46-50	7	2	4	5
51-55	12	2	8	6
56-65	8	1	7	2
üle66	4	0	2	2

Hariduse aja, metoodika ja lasteaia asukoha alusel moodustunud gruppide arvud.

Hariduse omandamise aeg	Kus töötate		Metoodika	
	linnas	maal	lapsekeskne	tava
enne 1970 aastat	6	0	4	2
1970-1980	3	3	3	3
1980-1985	7	2	6	3
1985-1990	3	1	3	1
1990-1995	3	1	2	2
1995-2000	5	3	0	8
2000-2005	18	8	6	20
2005-2012	18	8	4	22
tulevikus	8	4	1	12

Faktor I Lapsekeskne käitumine: julgustamine; toetamine; õpetamine
Cronbach'i alfa .89

41.Usun, et lasteaiaõpetaja peab julgustama lapsi küsimusi küsima	0,92
38.Usun, et lasteaiaõpetaja peab õpetama lastele lahendama probleeme	0,89
40.Usun, et lasteaiaõpetaja peab julgustama lapsi mõtlema ja arutlema	0,89
37.Usun, et lasteaiaõpetaja peab looma lastele situatsioone kus neil tuleb olla loovad	0,84
39.Usun, et lasteaiaõpetaja peab õpetama lastele katsetamist ja uute toimimisviiside proovimist	0,78
29.Usun, et lasteaiaõpetaja peab julgustama last rääkima talle oma murest (kui see välja paistab)	0,60
19.Usun, et lastega rääkides tuleb lasteaiaõpetajal seda võimalusel teha nende silmade kõrgusel	0,61
33.Usun, et lasteaiaõpetaja peab õpetama lastele, kuidas omavahelisi tülisid ilma vägivallata lahendada	0,67
42.Usun, et lasteaiaõpetaja peab kohandama mängu ja/või õppevahendid iga lapse individuaalsetele vajadustele vastavaks	0,52
36.Usun, et lasteaiaõpetaja peab looma lastele olukordi, kus neil tuleb õppida ootama oma järjekorda	0,56

Faktor II Õpetajakeskne käitumine: kontroll; vanemlikkuse rõhutamine, „külmus“
Cronbach'i alfa .66

1.Usun, et lasteaiaõpetaja peab iga lapse tegevust range kontrolli all hoidma	0,76
34.Usun, et lasteaiaõpetaja peab hoidma pidevalt laste tähelepanu üleval	0,64
15.Usun, et lasteaiaõpetaja ei tohi lapsele oma vigadest rääkida, sest see õõnestab õpetaja autoriteeti	0,51
10.Usun, et lasteaiaõpetaja peab andma lastele korraldusi range ja nõudliku hääletooniga, sest siis on korralduse mõju suurem	0,63

Faktor III Lapsekeskne käitumine: selgitamine, tunnete peegeldamine, kiitmine
Cronbach'i alfa .72

25.Usun, et lasteaiaõpetaja peab peegeldama lapsele tagasi tema negatiivseid tundeid stiilis: Ma näen et sa oled õnnetu“	0,73
7.Usun, et lasteaiaõpetaja peab lastele võimalikult palju selgitama, miks tuleb käituda sellel või teisel viisil	0,56
21.Usun, et lasteaiaõpetaja peab igale lapsele välja näitama, et huvitub lapse meeleolust	0,66
22.Usun, et lasteaiaõpetaja peab kiitma iga last vähemalt korra päevas	0,50
26.Usun, et lasteaiaõpetaja peab peegeldama lapsele tagasi tema positiivseid tundeid stiilis: „Ma näen et sa oled rõõmus“	0,58
20.Usun, et lastega rääkides tuleb lasteaiaõpetajal alati kasutada lapse eesnime	0,65

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Helve Pärnits

(sünnikuupäev: 25.12.1965)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
**ERINEVATE TAUSTAANDMETEGA LASTEAIA
PEDAGOOGIDE USKUMUSED LASTEAIAÕPETAJA
KÄITUMISVIISIDE KOHTA LASTEGA**

mille juhendaja on Heiki Krips, PhD,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **20.05.2013**